

Hädaolukordade lahendamise süsteem

Hädaolukordade lahendamine hõlmab endas hädaolukorra lahendamist puudutavaid tegevusi. Hädaolukordade lahendamise aluseks on valdkondlikud õigusaktid (päästeseadus, politseiseadus, loomatauditõrje seadus, kiirgusseadus jne), kus sätestatud pädevused ja volitused peavad toimima ka hädaolukorras. Juhul, kui valdkondlikes õigusaktides sätestatud pädevustest ja volitustest ei piisa hädaolukorra lahendamiseks, võib Vabariigi Valitsus kuulutada välja eriolukorra ning volitada eriolukorra juhti ja eriolukorra tööde juhte rakendama eriolukorra meetmeid või Riigikogu võib kuulutada välja erakorralise seisukorra ning volitada erakorralise seisukorra juhti ja sisekaitseülemat rakendama erakorralise seisukorra meetmeid. **Hädaolukordade lahendamise korraldus iga hädaolukorra kohta eraldi kajastatakse hädaolukorra lahendamise plaanides, mis koostatakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud hädaolukordade ja hädaolukorra lahendamise plaani koostamise eest vastutavate pädevate asutuste nimekirja alusel.** Nimetatud hädaolukordade lahendamise plaanide koostamise korraldus loob meile kindluse, et kõige suurema riskiklassiga hädaolukordade kohta on riigis olemas asutusteülesed olukorrapõhised hädaolukorra lahendamise plaanid.

Hädaolukordade lahendamisel eristatakse kolme peamist tasandit:

- 1) **sündmuskoha tasand – hõlmab tegevusi sündmuskohal ja selle vahetus ümbruses;**
- 2) **regionaalne tasand – aktiveerub siis, kui sündmuskoht vajab laiemat tuge hädaolukorra lahendamisel või kui hädaolukord on laiema, regionaalsema mõju ja ulatusega.** Reeglina on kõik asutused Eestis regionaliseerunud ehk moodustatud on regionaalsed allasutused. Erandina on siinkohal Veterinaar- ja Toiduameti veterinaarteenistused, mis toimivad maakonnapõhiselt. Sellest tulenevalt on ka loomataudi korral teiseks tasandiks mitte regionaalne tasand vaid maakondlik tasand, täpsemalt kohalik loomatauditõrje komisjon, mille moodustab maavanem aga juhivad veterinaarteenistuse juht. Tervisekaitsetalitused on küll regionaalsed asutused aga nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse alusel on nakkushaiguste lahendamise teine tasand sarnaselt loomataudile maakondlik nakkustõrje komisjon, mille moodustab maavanem aga juhivad tervisekaitsetalituse esindaja.
- 3) **üleriigiline/strateegiline tasand – aktiveerub siis, kui hädaolukord on üleriigilise mõju ja ulatusega.** Reeglina juhivad üleriigilisel tasandil hädaolukorra lahendamist ameti või inspeksiooni tasand, kui osade hädaolukordade puhul (epideemia, põgenike massiline saabumine riiki ja võimalusel muudel juhtudel) juhivad üleriigilisel/strateegilisel tasandil hädaolukorra lahendamist ministrium. Enamikel juhtudel aga ministriidumid otseselt hädaolukorra lahendamise juhtimisse ei sekku. Ministriidumi, Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi pädevus on langetada hädaolukorra efektiivsema lahendamise eesmärgil erinevaid poliitilis-strateegilisi otsuseid, nagu näiteks välisabi kaasamine, täiendavate rahaliste vahendite suunamine reageerivatele asutustele, eriolukorra või erakorralise seisukorra väljakuulutamise, suuniste ja juhiste andmine hädaolukorra lahendamist juhtivatele asutustele jne. **Erineva tasandi kriisikomisjonid toimivad hädaolukorra lahendamisel asutuste vahelise koostööfoorumina, aidates kaasa asutuste vahelisele teabevahetusele ning hädaolukorra lahendamise koordineerimisele. Kriisikomisjonid**

aga hädaolukorra lahendamise juhtimisahelasse ei kuulu ning otseselt hädaolukorra lahendamise juhtimisse ei sekku. Samas võib kriisikomisjonidel, eriti regionaalsel, territoriaalsel (maakondlik) aga ka kohaliku omavalitsuse kriisikomisjonil olla oluline roll hädaolukorra lahendamise koordineerimisel, asutuste koostöö tõhustamisel ning teabevahetuse hõlbustamisel.

Sündmuste lahendamisel on oluline tuua välja ka elutähtsate teenuste osaliste või täielike katkestuse lahendamine, kus tuleb eristada kahte peamist tasandit:

- 1) **elutähtsa teenuse osutaja** – esmane vastutaja ja reageerija tema poolt osutatava elutähtsa teenuse osalise või täieliku katkestuse ennetamisel, tagajärgede leevendamisel ja toimepidevuse taastamisel;
- 2) **elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamise korraldaja** – vastutab teenuse tervikliku toimepidevuse osalise või täieliku katkestuse ennetamise, tagajärgede leevendamise ja toimepidevuse taastamise eest.

On oluline märkida, et osade elutähtsate teenuste (elekter, küte, veevarustus, sularaha, side) toimepidevuse osaline või täielik katkemine on oma olemuselt hädaolukord või see võib põhjustada hädaolukordi ehk teisisõnu kujutada ohtu inimeste elule ja tervisele, tuua kaasa suure varalise kahju ja mõjutada seejuures ka teiste elutähtsate teenuste toimepidevust.

Väga oluline teema kriisireguleerimise süsteemis on ka kohalike omavalitsuste tegevused kohalikule omavalitsusele kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses sätestatud ülesannete ja pädevuste toimepidevuse tagamisel nii tavaolukorras aga eriti hädaolukorras. Nimelt võivad erinevad sündmused tekitada osalisi või täielikke katkestusi kohalike omavalitsuste ülesannete toimepidevuses ning nende lahendamise eest on vastutav vastav kohalik omavalitsus, kui vastava teenuse korraldaja. Samas, kui teenuse osutamine on delegeeritud kohaliku omavalitsuse asutusele või juriidilisest isikust eraettevõttele, siis toimib elutähtsate teenuste toimepidevuse süsteemi analoog, kus esmane vastutaja ja reageerija on otseselt teenuse osutaja.

Samuti langeb erinevate hädaolukordade ja elutähtsate teenuste osaliste või täielike katkestuste korral paljude sündmusest põhjustatud tagajärgede leevendamine kohalikule omavalitsusele, kes peab tagama hätta sattunud elanikele sotsiaalabi ja –teenused (näiteks ajutine elamispiind ja esmatarbekaubad evakueerimise korral, varalise kahju menetlemine) jm vajaliku tuginedes kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses sätestatule. Samuti on hädaolukordade lahendamisel väga oluline asjassepuutuvate kohalike omavalitsuste kaasamine, kelle vahendusel on võimalik hankida lisaressursse ja delegeerida kohalikule omavalitsusele erinevad elanikkonna kaitse meetmed. Kõige olulisem on aga see, et kohaliku omavalitsuse ametnikud tunnevad sündmusala, selle elanikkonda, selle infrastruktuure, selle looduslikke tingimusi kõige paremini ja see võib olla üliolulise tähtsusega hädaolukorra efektiivsel lahendamisel.